

Okul Kùltürü

Editör
Nezahat Güçlü

Ferudun Sezgin
Ergün Recepoğlu
Kamil Yıldırım
Mustafa Bayrakcı
Didem Koşar
Ali Çağatay Kılınç
Serkan Koşar

Editör:

Prof. Dr. Nezahat GÜÇLÜ

OKUL KÜLTÜRÜ

ISBN 978-605-364-747-8

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2014, Pegem Akademi

Bu kitabın basım, yayın ve satış hakları
Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. Ltd. Şti.ne aittir.
Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri,
kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik, kayıt
ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında
yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları
satın almamasını diliyoruz.

I. Baskı: Mayıs 2014, Ankara

Yayın-Proje Yönetmeni: Ayşegül Eroğlu

Dizgi-Grafik Tasarım: Cemal İnceoğlu

Kapak Tasarımı: Gürsel Avcı

Baskı: Tarcan Matbaacılık Yayın Sanayi

Zübeyde Hanım Mahallesi Samyeli Sokak No: 15

İSKİTLER/ANKARA

(0312-384 34 35)

Yayıncı Sertifika No: 14749

Matbaa Sertifika No: 25744

İletişim

Karanfil 2 Sokak No: 45 Kızılay / ANKARA

Yayınevi 0312 430 67 50 - 430 67 51

Yayınevi Belgeç: 0312 435 44 60

Dağıtım: 0312 434 54 24 - 434 54 08

Dağıtım Belgeç: 0312 431 37 38

Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60

İnternet: www.pegem.net

E-ileti: pegem@pegem.net

ÖN SÖZ

Kültür; toplumsal hayatın eğitim, bilim, sanat, felsefe, yönetim, politika gibi diğer alanlarında sıkça kullanılan kavramlardan biridir. Kültür kavramı; bilgi, inanç, sanat, hukuk, moral, töre, kişinin toplumdan edindiği bütün kabiliyet ve alışkanlıklar gibi çok geniş bir içeriğe sahip karmaşık bir bütündür. Bu yönüyle kültür bir toplumun yaşama biçimini ifade eder.

Her toplum kendi iç dinamiklerini geliştirebilmek için kültürün oluşturduğu çerçeve içinde etkin bir biçimde çalışacak ve topluma en üst düzeyde fayda sağlayacak örgüt yapılarını ve yönetim stillerini oluşturmaya zorundadır.

1980'lerden itibaren önem kazanan, farklı felsefi ve kuramsal sayıltıların rehberlik ettiği örgüt kültürü; yönetim, psikoloji, sosyoloji ve antropoloji gibi farklı disiplinler içinde yer alan araştırmacılar tarafından yoğun olarak çalışılan bir konudur.

Örgüt kültürü, insanların yaşadıkları dünyayı birlikte yaratmasını ve yeniden kurmasını sağlayan aktif, yaşayan bir olgudur. Örgüt kültürü, örgütsel davranış ve performansı güçlü bir şekilde etkilemektedir. Sosyal normlar, paylaşılmış değerler ve sosyal kimlikler aracılığıyla örgüt üyelerinin davranışlarını örgütleyip denetlemekte, böylece örgüt üyelerinin ortak amaçlar etrafında toplanarak benzer şekilde davranıp düşünmelerini sağlamaktadır. Güçlü bir örgüt kültürüne sahip olmak bir bütün olarak örgütsel başarı için temel kabul edilmektedir. Bu nedenle, eğitim örgütlerinin başarısında en önemli faktörlerden birisi de okul kültürüdür.

Bu kitabın birinci bölümünde kültür kavramı çeşitli yönleriyle ele alınmış ve düşünce hayatımızda önemli bir yere sahip bazı fikir ve bilim adamlarımızın kültür üzerine görüşleri incelenmiştir. Diğer bölümlerde ise örgüt kültürü bağlamında okul kültürüyle ilişkili kavramlar, kuramlar, araştırmalar ve okul kültürünü etkileyen çeşitli faktörler tartışılmıştır.

Bir ekip çalışmasının ürünü olan bu çalışmada bölümlerini büyük bir titizlikle ve özenle yazan değerli meslektaşlarıma çok teşekkür ederim. Kitabın hazırlanma sürecindeki katkılarından dolayı Doç. Dr. Ferudun SEZGİN'e ve Dr. Serkan KOŞAR'a gönülden teşekkürler. Ayrıca, işlerini profesyonelce yapan Pegem Akademi ailesi büyük bir teşekkürü hak ediyor.

Hiç kuşkusuz, kitapta bazı hatalar ve eksiklikler olabilir. Bunların sorumluluğu bizlere aittir. Okuyucuların bu konudaki geri bildirim ve katkılarından duyacağımız memnuniyeti özellikle belirtmek isterim. Kitabın akademisyenlere, yöneticilere, öğretmenlere, öğretmen adaylarına ve öğrencilere katkı sağlamasını ümit ederim.

Editör

Prof. Dr. Nezahat GÜÇLÜ

Ankara, 2014

BÖLÜMLER VE YAZARLARI

1. BÖLÜM: Kültür

Prof. Dr. Nezahat GÜÇLÜ
Gazi Üniversitesi

2. BÖLÜM: Örgüt Kültürü Sınıflamaları

Dr. Serkan KOŞAR
Gazi Üniversitesi

3. BÖLÜM: Örgüt Kültürünü Oluşturan Unsurlar

Yrd. Doç. Dr. Kamil YILDIRIM
Aksaray Üniversitesi

4. BÖLÜM: Örgüt Kültürü İle İlişkili Kavramlar

Yrd. Doç. Dr. Ali Çağatay KILINÇ
Karabük Üniversitesi

5. BÖLÜM: Örgüt Kültüründe Değerler ve Değerlere Dayalı Okul Yönetimi

Doç. Dr. Ferudun SEZGİN
Gazi Üniversitesi

6. BÖLÜM: Farklı Kültürlerde Okul Yönetimi

Yrd. Doç. Dr. Didem KOŞAR
Hacettepe Üniversitesi

7. BÖLÜM: Okul Kültüründe Değişimin Yönetimi

Yrd. Doç. Dr. Mustafa BAYRAKCI
Sakarya Üniversitesi

8. BÖLÜM: Okul Kültüründe Liderlik

Doç. Dr. Ergün RECEPOĞLU
Kastamonu Üniversitesi

İÇİNDEKİLER

Ön Söz..... iii

1. BÖLÜM KÜLTÜR

Bölümün Amacı	1
Özet	2
Anahtar Sözcükler.....	2
Kültür Kavramının Tanımı ve Kapsamı	3
Kültür ve Medeniyet	9
Kültürün Özellikleri.....	10
Kültürün Düzeyleri ve Temel Öğeleri.....	13
Kültür Çeşitleri	17
Maddi Kültür ve Manevi Kültür.....	17
Genel Kültür ve Alt Kültür.....	17
Kültürel Boşluk.....	17
Kültür Şoku.....	18
Kültürleme	18
Kültürel Yayılma.....	18
Kültür Emperyalizmi	18
Kültürel Asimilasyon	19
Kültürel Yozlaşma	19
Bazı Fikir Adamlarımızın Kültür Üzerine Görüşleri.....	19
Ziya Gökalp	19
Hilmi Ziya Ülken	23
Mümtaz Turhan.....	27
Nurettin Topçu.....	31
Cemil Meriç.....	34
Erol Güngör	37
Sonuç.....	40
Kaynakça.....	41

2. BÖLÜM

ÖRGÜT KÜLTÜRÜ SINIFLAMALARI

Bölümün Amacı	43
Özet	44
Anahtar Sözcükler	44
Giriş	45
Örgüt Kültürü Sınıflamaları	47
Harrison ve Handy'nin Örgüt Kültürü Sınıflaması	48
Bill Schneider'in Örgüt Kültürü Sınıflaması	52
Deal ve Kennedy'nin Örgüt Kültürü Sınıflaması	53
Kets de Vries ve Danny Miller'in Örgüt Kültürü Sınıflaması	56
Cameron ve Quinn'in Örgüt Kültürü Sınıflaması	58
Sethia ve Glinow'un Örgüt Kültürü Sınıflaması	60
Pheyse'yin Örgüt Kültürü Sınıflaması	61
Toyohiro Kono'nun Örgüt Kültürü Sınıflaması	62
Chang ve Lin'in Örgüt Kültürü Sınıflaması	64
Sonuç	65
Kaynakça	67

3. BÖLÜM

ÖRGÜT KÜLTÜRÜNÜ OLUŞTURAN UNSURLAR

Bölümün Amacı	71
Özet	72
Anahtar Sözcükler	72
Giriş	73
A. Düşünsel Öğeler	77
Varsayımlar	77
İnançlar	78
Değerler	79
Normlar	82
İdeoloji	83

B. Simgesel Öğeler	84
Semboller.....	84
Kahramanlar	85
Törenler, Rutinler, Kutlamalar	86
Masallar, Hikâyeler, Söylentiler	87
C. İşlevsel Öğeler	88
İş ve Görevler	88
Roller.....	89
Güç Dağılımı.....	90
İlişkiler (grup-birey, cinsiyet)	91
Teknoloji.....	92
Değişim.....	93
Yasallık.....	94
Sonuç.....	94
Kaynakça.....	95

4. BÖLÜM

ÖRGÜT KÜLTÜRÜ İLE İLİŞKİLİ KAVRAMLAR

Bölümün Amacı	97
Özet	98
Anahtar Sözcükler.....	98
Giriş.....	99
Örgüt Kültürü ve Örgüt İklimi	99
Örgüt Kültürü ve Örgütsel Bağlılık.....	101
Örgüt Kültürü ve Örgüt Sağlığı	103
Örgüt Kültürü ve Örgütsel Güven.....	106
Örgüt Kültürü ve Örgütsel Vatandaşlık.....	109
Örgüt Kültürü ve Örgütsel Sosyalleşme	112
Sonuç.....	115
Kaynakça.....	116

5. BÖLÜM

ÖRGÜT KÜLTÜRÜNDE DEĞERLER VE DEĞERLERE DAYALI OKUL YÖNETİMİ

Bölümün Amacı	125
Özet	126
Anahtar Sözcükler	126
Değer Kavramı	127
Amaç ve Araç Değerler	128
Bireysel ve Örgütsel Değerler	129
Değer Sistemi	130
Değerle İlgili Kavramlar	131
Etik	131
İnanç	131
Tutum	132
Norm	133
Değerlerin İşlevleri	134
Eğitim, Okul ve Değerler	137
Okulda Bireysel ve Örgütsel Değerlerin Uyumunu	144
Okulda Değerlere Dayalı Yönetim	146
Sonuç	150
Kaynakça	151

6. BÖLÜM

FARKLI KÜLTÜRLERDE OKUL YÖNETİMİ

Bölümün Amacı	153
Anahtar Sözcükler	154
Giriş	155
Hofstede'in Örgüt Kültürü Boyutları	157
Güç Mesafesi	158
Belirsizlikten Kaçınma	159
Bireysellik/Kolektivizm	159

Dışillik/Erillik	160
Kısa ve Uzun Dönemli Uyum.....	161
Farklı Kültürlerde Yönetim Uygulamaları ve Okula Yansıması	165
Türkiye	166
Amerika Birleşik Devletleri	166
Almanya	167
Fransa.....	168
Japonya	169
Çin.....	169
Sonuç.....	174
Kaynakça.....	176

7. BÖLÜM

OKUL KÜLTÜRÜNDE DEĞİŞİMİN YÖNETİMİ

Bölümün Amacı	181
Özet	182
Anahtar Sözcükler.....	182
Giriş.....	183
Değişimle ilgili Benzer Kavram ve Tanımlar	183
Değişim.....	183
Yenileşme.....	183
Gelişme	184
Sürekli Gelişme.....	184
Değişim Yönetimi ve Değişim Liderliği	184
Değişim Yönetimi.....	184
Değişime Direnç.....	189
Değişime Direncin Kaynakları.....	189
Değişime Direncin Önlenmesi.....	190
Değişim Liderliği.....	191
Değişim için Etkili Liderliğin Boyutları ve Gereklilikleri	192
Değişim ve Okul Yöneticileri.....	193
Okul Kültürü ve Okul Yöneticileri	194

Okul Kültürü ve Değişim	196
Örgütsel Kültür Değişimi Strateji ve Modelleri.....	199
Okullardaki Kültür Değişiminin Aşamaları	200
1. Aşama: Öğrenme Toplulukları Yaratmak	200
2. Aşama: İşbirlikçi Liderlik.....	201
Sonuç.....	202
Kaynakça.....	203

8. BÖLÜM

OKUL KÜLTÜRÜNDE LİDERLİK

Bölümün Amacı	205
Özet	206
Anahtar Sözcükler.....	206
Kültür ve Liderlik Arasındaki İlişki	207
Liderlik Kavramı	209
Lideri Lider Yapan Özellikler.....	211
Liderlik ve Yöneticilik.....	214
Liderin Güç Kaynakları	215
Okul Kültüründe Liderliğin Rolü ve Önemi.....	218
Okul Yöneticilerinin Kültürel Liderlik Rollerini.....	220
Okul Yöneticilerinin Öğretimsel Liderlik Rollerini	227
Sonuç	231
Kaynakça.....	232
Dizin.....	241

1. BÖLÜM

KÜLTÜR

Prof. Dr. Nezahat GÜÇLÜ
Gazi Üniversitesi

Bölümün Amacı

Bu bölümün amacı genel olarak kültür kavramını ve kapsamını ayrıntılı olarak tanımlamak, kültürün temel öğeleri, kültür çeşitlerini açıklamak ve düşünce hayatımızda önemli bir yere sahip bazı fikir adamlarımızın kültür üzerine görüşlerini incelemektir. Bu bağlamda bölümün sonunda öğrenci;

1. Kültür kavramını tanımlar.
2. Çeşitli disiplinler açısından kültürün önemini kavrar.
3. Kültürün temel öğelerini analiz eder.
4. Kültür çeşitlerini açıklar.
5. Bazı fikir adamlarımızın kültürün üzerine görüşlerini kavrar.
6. Bazı fikir adamlarımızın görüşlerine göre kültür ve medeniyet arasındaki ilişkiyi kavrar.
7. Bazı fikir adamlarımızın kültür değişimleri üzerine görüşlerini kavrar.

Özet

Kültür kavramının anlamı çok geniştir. Kültürün, toplumsal hayatın eğitim, bilim, sanat, felsefe, yönetim, politika gibi diğer alanlarında sıkça kullanılan kavramlardan biri haline gelmesi önemini ortaya koymaktadır. Kültür; sosyal antropoloji, sosyal psikoloji, tarih, sosyoloji ve etnoloji gibi sosyal bilimlerin ortak olarak ele aldıkları bir konudur.

Kültürel antropologlar kültür kavramına ilişkin pek çok tanım olduğunu ortaya koymuşlardır. Kültür, bilgileri, inançları, sanatı, hukuku, morali, töreleri, kişinin toplumdan edindiği bütün kabiliyet ve alışkanlıkları içeren karmaşık bir bütündür.

Bu bölümde kültür kavramı farklı yönleriyle tanımlanarak farklı disiplinlerdeki anlamı açıklanmıştır. Kültürün özellikleri, temel öğeleri ve çeşitleri incelenmiştir. Ayrıca düşünce hayatımızda önemli bir yere sahip sosyolog ve fikir adamlarımızdan Ziya Gökalp, Hilmi Ziya Ülken, Mümtaz Turhan, Nurettin Topçu, Cemil Meriç ve Erol Güngör'ün kültür, medeniyet ve Türkiye'deki kültür değişmelerine ilişkin görüşleri tartışılmıştır.

Anahtar Sözcükler

Kültür, medeniyet, kültür düzeyleri, kültür öğeleri, kültür çeşitleri

Kültür Kavramının Tanımı ve Kapsamı

Kültür kavramı, kendi içinde bazı kavramsal kargaşa ve karışıklıkları barındırır. Antropolojide kültürün değişmez bir tanımı yoktur. Bununla ilgili çok sayıda ve farklı tanımlar mevcuttur (Hoy ve Miskel, 2010). Bunun nedeni kültür kavramının birbirinden farklı düşünce sistemlerinde ve entelektüel disiplinlerde önemli kavramlar için kullanılmaya başlanmasıdır (Williams, 1977). Kroeber ve Kluckhohn (1952) çeşitli bilimsel ve popüler kaynaklardan yararlanarak topladıkları kültüre yönelik 164 farklı tanımı bir arada sunmuşlardır (Akt. Allaire ve Firsiroto, 1984). Toplum bilimlerinde, hiçbir araştırma konusunda, *kültür* için olduğu kadar çok sayıda tanımlama üretilmediğini belirten Mejuyev (1987, s. 7), somut bilim dallarında dahi kültür kavramıyla çok sık karşılaşılıyor olmamızı, bu kavrama yönelik tanımların bir nedeni olarak değerlendirmektedir. Mejuyev (1987) kültür kavramına yönelik terminolojik çeşitliliğin nedenini, kavramın sadece bilimsel değil aynı zamanda toplumsal ve tarihsel derinliğe sahip oluşuyla açıklamaktadır. Bu tanımlara yönelik ortak bir diğer görüş ise; kültür kelimesinin olması gerekenden çok daha fazla tanıma sahip olduğu ve bu tanımlardan hiç birinin gerektiği kadar kapsamlı ve doğru olamayacağı şeklindedir (Gray, 2004; Akt. Oğuz, 2011).

Kültür, *colere* mastarından gelen Latince *Cultura*'dan türetilmiştir. *Colere* sürmek, ekip biçmek anlamındadır. *Culturanın* anlamı ise bakmak ve ihtimam göstermektir. *Cultura*, Türkçedeki *ekin* karşılığında kullanılmaktadır. *Cultura* kelimesi, 17. yüzyıla kadar Fransızca'da aynı anlamda kullanılmıştır. İlk kez ünlü Voltaire, *Cultura* kelimesini insan zekâsının oluşumu (*esprit*), gelişimi, geliştirilmesi ve yüceltilmesi anlamında kullanmıştır. Kültür kelimesi buradan Almancaya geçmiş ve 1793 tarihli bir Alman Dili Sözlüğünde *Cultur* olarak yer almıştır (Başak, 2004; Güvenç, 1991; Meriç, 1986; Oğuz, 2011; Özlem, 2000).

Antropoloji bilimleri ailesinde bugün de çoğunlukla kullanılan ilk bilimsel kültür tanımı veren İngiliz antropoloğu Tylor'un kültür kavramını Almanca'dan aldığı bilinmektedir. Tylor (1871, s. 1) kültür ya da uygarlığı, "bir toplumun üyesi olarak, insanoğlunun öğrendiği bilgi, sanat, gelenek-görenek ve benzeri yetenek, beceri ve alışkanlıkları içine alan karmaşık bir bütün" olarak tanımlamıştır (Akt. Güvenç, 1991, s. 101).

On sekizinci yüzyıla kadar kültür terimi tekil kültür anlamında kullanılmış, bu yüzyılın sonlarına doğru çoğul olarak kullanılmaya başlanmıştır. Bu kullanımıyla kültür, bir insan topluluğunun, bir halkın ya da bir ulusun düşünce ve değer birliğini meydana getiren fikir, sanat, teknik, felsefi tüm üretim ve varlıkları olarak tanımlanmaktadır. Bu anlamıyla kültür iki yönden çoğulluk kazanmaktadır. Söz konusu kullanımların (1) Bir toplumun karakteristiğini oluşturan unsurların

tümü, örneğin Türk kültürü gibi kullanımlar ve (2) Her topluluğun, halkın ya da sınıfın diğerlerinden farklı olan kendine özgü özelliklerini ifade eden kullanımlar olduğu belirtilmektedir. 19. yüzyılın ortalarında kullanımının yaygınlık kazandığı ifade edilen kültür kelimesinin yine bu dönemde tekil ve çoğul kullanımları arasındaki farkın belirginleştiği iddia edilmektedir (Özlem, 2000).

Felsefi yaklaşımda kültür terimi ilk olarak Herder (1784) tarafından kullanılmış, bu kullanımda kültürün çoğul anlamının baskın olduğu belirtilmektedir. 18. yüzyılda Herder tarafından kelimenin “kültürler” şeklinde çoğul olarak kullanımı sayesinde kültür gündeme geldiğinde, farklı ulusların ve dönemlerin kendine özgü ve değişken kültürlerinden hatta bir ulus içindeki farklı toplumsal ve ekonomik grupların kendine özgü ve değişken kültürlerinden de söz edilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Bununla birlikte Arnold, *Culture and Anarchy* isimli eserinde (1869) kültürün tekil ve çoğul bu iki anlamının birbirinden ayıramayacağını iddia etmiş; Tylor ise, *Primitive Culture* isimli eseri ile 1871 yılında kültürün çoğul anlamını literatüre sokmuştur (Williams, 1976/2005; Akt. Özlem, 2000).

Kültür kelimesinin tekil ve çoğul anlamlarda kullanılmasını izleyen dönemde uygarlık kelimesinin ortaya çıkması günümüzde de devam eden bir terminoloji sorununu gündeme getirmiştir. Alman dilinde kültür terimi kullanılırken, İngiliz ve Fransız dillerinde uygarlık terimi tercih edilmiştir. Almanya ve İngiltere’de 18. yüzyıl sonlarında kültürün, belli bir halkın genel hayat tarzını belirleyen bir *ruhani yapılanış* anlamı kazandığı belirtilmektedir. Alman dilinde kültür kelimesi 18. yüzyılın sonlarına kadar *culture*, 19. yüzyıl başlarından itibaren *kültür*, uygarlık (civilization) kelimesinin eşanlamlısı olarak kullanılmaya başlanmıştır. Kelime, kültürlü (civilized) ya da kültürlü olmak (cultivated) anlamlarında kullanılmaktadır. 19. yüzyılın ikinci yarısı ile 20. yüzyılın ilk çeyreğinde İngiliz ve Fransızlar *kültür* sözcüğü yerine *uygarlık* sözcüğünü tercih etmişlerdir (Güvenç, 1991).

Kültür kavramını bilimsel bir temele dayandırmak isteyen antropolog Tylor’un 1871 yılında kültür için yaptığı tanımda, kültür ve uygarlık kelimelerinin eş anlamlı kullanması bu alandaki birçok araştırmacıyı etkilemiştir. Örneğin; Etnolog Klemm, *Cultur* sözcüğünü uygarlık ve kültürel evrim anlamlarında kullanmıştır (Güvenç, 1991). Kültür ve uygarlık kelimelerinin eşanlamlı olup olmadığına yönelik tartışmalarla ilgili olarak Turhan (1994) uygarlığı kültürden ayırmanın hem zor hem de gereksiz olduğunu vurgularken, uygarlığı kültürden daha geniş kapsamlı sayan Ziya Gökalp’in görüşlerine değinmektedir. Gökalp’in kültüre ulusal bir içerik kazandırdığı ve kültür kelimesi yerine kullandığı hars kelimesinin ulusal, uygarlığın ise uluslar arası içeriğe sahip olduğunu söyleyerek uygarlığı belli bir yöneme dayalı düşünce ürünü, kültürü ise kendiliğinden oluşan bir gerçek olarak nitelendirdiği belirtilmektedir. Söz konusu terimlere yönelik yapılan ta-